

«БИТВА ЗА МІСТО»

З історії розширення меж м. Корець у 1920-1930 рр.

Місто Корець має давню історію. Перша згадка про нього датується 1150 р., що ставить Корець у ряд найстародавніших міст України. У XII ст. він входив до складу Володимиро-Волинського князівства. Його пов'язують з князем Данилом Галицьким, який перебував тут в 1258 році, організовуючи оборону Волинської землі від монголотатар. У XIV ст. Корець входив до складу Литовського великого князівства. Князь Острозький, який став власником міста у 1386 році, побудував тут великий замок, оточивши його глибоким ровом. Далі власниками міста були князі-магнати Корецькі. У другій половині XVIII ст. в місті пошвидко з'являється торгівля, ремесло і промисловість. Тут було три шкіряні мануфактури, суконна мануфактура князя Чарторийського, полотняна мануфактура, фарфоро-фаянсовий завод, вироби якого були відомі далеко за межами краю. Після скасування кріпацтва у 1861 р. розвиток міста стає ще більше активним. 12 разів на рік тут відбувалися великі ярмарки. В 1887 р. тут працювало два шкіряні заводи, суконна фабрика, пивоварний завод, п'ять водяних і парових млинів. У 1898 р. граф Потоцький побудував цукровий завод, де до 1906 р. працювало 437 робітників. Тобто Корець, за тодішніми мірками, був промисловим містечком.

В ХХ столітті місто втратило свої позиції. Перша Світова війна, яка завдала багато збитків місту, революція, громадянська війна призвели до занепаду виробництва. Припинили своє існування багато традиційних в місті галузей виробництва: сукна, тканих поясів, взуття. А з другої половини вересня 1920 р. місто стає польським прикордонним з радянською Україною містом. Саме про цей період історії і розповідають документи, які зберігаються в Державному архіві Рівненської області у м. Рівне.

На початку 1920-х рр. загальна кількість населення Корецької гміни становила 17970 чоловік, з них 20% - поляків, 53% - українців, 27% - євреїв. Політичних партій і організацій не було. Існував в м. Корець український кооператив «Хуторянин», який проводив торгівлю товарами першої необхідності. Українські діячі, за свідченнями поліції, були прихильниками

С.Петлюри. Видавництв також жодних не було. Через ускладнений зв'язок із Рівне і відсутність власної пошти, газети до міста не доходили. На той час в гміні функціонувало 8 народних українських шкіл, в самому місті - середня реальна українська школа на 125 учнів і чотирикласна українська школа на 105 учнів, які утримувалися виключно за кошти громади. Духівництво поділялося на російське і українське, останнє з яких було прихильниками автокефалії церкви. З давніх часів місто Корець становило окрему міську гміну і, як осередок культури тутешнього краю, завжди впливав на культуру навколишніх населених пунктів. В 1915 р. постановою Волинського губернського присутствія були розширені межі міста, до якого увійшли його передмістя. Нові межі були докладно описані в Волинських губернських відомостях 24 листопада 1915 р. № 23. Однак, в 1921 р. керівником району в Корці Станішевським ця постанова була самовільно скасована. Міська гміна в Корці була ліквідована і місто увійшло до складу Корецької сільської гміни.

Невдовзі міська влада Корця почала певну роботу з його розвитку і, в першу чергу, стала піднімати питання про розширення меж міста для кращого планування його забудови, впорядкування вже існуючої дуже щільної забудови в центрі міста, розвитку міста, його інфраструктури, покращення життя мешканців міста і його передмість. В 1928 р. магістрат запропонував долучити до міста передмістя Жадківка, Новий Корець, Юзефин, Заров'є (з 1915 по 1921 р. входили до складу м. Корець). Однак, управління сільської Корецької гміни і мешканці передмість були проти. І тільки у 1933 р. на засіданні міської ради було знову розглянуто питання щодо унормування

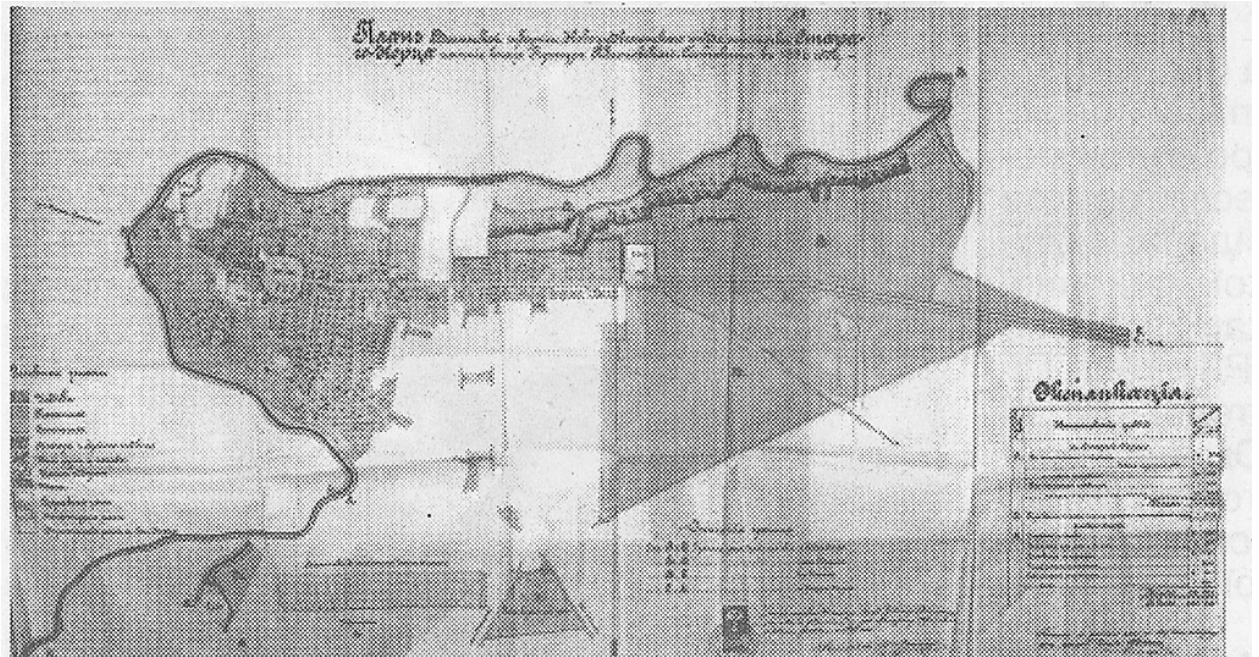
меж міста Корця і підготовлено звернення до Рівненського повітового старо-сти повернути їх до колишніх і вилучити м. Корець з Корецької сільської гміни. В зверненні говорилося, що в інтересах міста є не тільки повернення його до колишніх меж, а і розширити їх, включити сусідні до міста території. «Кожна людина прагне до культури і ніхто не може заперечити, що в місті культурний розвиток людини більший, ніж у селі».

Міська влада зазначала, що місто є самодостатнім і в 1924-1932 рр. міське управління інвестувало у його розвиток 75957 злотих.

Однак, щільна забудова Корця в тогочасних межах, відсутність площ, маленький ринок створювали умови, які унеможливлювали підтримання належних санітарних умов і естетичного вигляду міста. Нові промислові, ремісничі, торгвельні заклади, за відсутності відповідного місця, не могли відкритися в місті. Влада вказувала на те, що промислові та ремісничі заклади, розташовані в передмісті Юзефин на території сільської гміни, знаходяться на доволі великій відстані від розташування адміністративних і технічних влад і не могли бути контрольовані як з огляду технічних, так і санітарно-будівельних норм; це саме відносилось і до контролю за споживчими магазинами, м'ясними цехами і ятками з продажу м'яса, які знаходилися за межами міста (на території Н.Корця) і не підлягали міському санітарному контролю. Щільна забудова, постійне збільшення руху транспорту в центрі міста шкідливо впливали на дотримання порядку, гігієни і естетичного вигляду міста, а також на міське і міжміське сполучення.

Л. ЛЕОЦОВА,
начальник відділу Державного архіву Рівненської області

Вісник Кореччини. №5 , 2015рік

На невеликій незабрукованій ринковій площі, забудованій тимчасовими будками, та на відтинку державної траси, яка її перетинала, було сконцентровано господарче і торговельне життя Корця, а в торгіві дні - і всієї околиці. Необхідно було створити естетичний вигляд ринку через знесення тимчасових будок, будівництво торговельних павільйонів, брукування ринку, відведення спеціальних площ для торгівлі деревиною, сіном тощо. Тим самим міська влада хотіла покращити естетичний вигляд міста, його санітарний стан, створити умови для автомобільного руху у напрямку м. Рівне та на місцевих маршрутах. Також відзначалося, що з незабрукованого ринку і навколишніх вулиць маса бруду переносилася на державну дорогу, що порушувало вимоги до утримання шляхів такого значення.

У той час у місті проживало 5 031 особа (поляків - 400, русинів (так поляки називали українців) - 551, євреїв - 4 049, німців - 11, росіян - 16). Територія населеного пункту складала 111, 03 га. Приєднання передмість з площею 212, 62 га, передбачало збільшення площі до 323, 65 га і населення до 7 415 мешканців (поляків - 897, русинів - 2 074, євреїв - 4400, німців - 23, росіян - 16, інших - 5).

Місцева влада вважала, що розширення території міста дасть можливість їй розвивати господарську діяльність, а головні свої прибутки черпати з міських підприємств. Території, запроектовані для включення до міста, являли собою типові передмістя, а їх мешканці вважали себе містянами. 50% з них були працівниками фабрик, ремісниками, торговцями, безземельними, які мали будиночки з невеликими городами, однак все одно мушили постійно шукати собі підробітку в Корці і тому постійно тягнулися до міста. Решта малоземельних селян також мушили підробляти і тільки 20% займалися виключно сільським господарством.

Обговорення проходило дуже важко. Населення передмість було стурбоване тим, що включення місць їх проживання до міста призведе до

збільшення податків, однак влада запевняла, що податків більше не буде, так як в місті не сплачуються такі податки, як на будівництво і утримання доріг, ґрунтовий податок тощо.

Нарешті, після неодноразових відряджень до Рівного, Луцька, Варшави, де доводилося переконувати у своїй правоті, корецькі урядники підготували відповідний проект розпорядження Ради Міністрів Польщі, який зберігається в архівній справі. Межі Корця було визначено наступним чином: «На сході - ґрунти Корецької цукроварні і Корецьких хуторів; на півдні - безіменна притока річки Корчик, північна межа земель православної церкви, вулиця Шкільна; на заході - річка Ювок і безіменна її притока; на півночі - вулиці Цментарна, Огородова, Понятовського і частина вулиці Фаянс, ґрунти передмістя Юзефин і річка Корчик».

Нам було цікаво дізнатися, чим закінчилася «битва» міської влади за розширення території свого міста і ми звернулися до книг польських урядових постанов. Після певного пошуку віднайшли необхідний документ. 13 грудня 1933 р. було прийнято розпорядження РМ Польщі «Про зміну меж міста Корця в Рівненському повіті Волинського воєводства», яким з сільської Корецької гміни було вилучено с. Заров'є, частина передмістя Новий Корець площею 24,94 га та частина передмістя Юзефин площею 37,27 га і включено до м. Корець. І хоча не всі території, які планувалося приєднати до міста, увійшли до нього, «битва за місто» завершилася перемогою міської влади і ми маємо надію, що громада і орган місцевого самоврядування не втратили тоді свого шансу і зробили для міста і його мешканців щось добре.

Через три роки після описаних подій населення Корця становило 6 557 осіб (в 1933 р. - 5 031). На території міста діяло 108 промислових і 376 торговельних підприємств, 3 семикласні школи, в яких навчалося 1 246 дітей. Медичні послуги здійснювали 3 лікаря, 2 акушери, працювало 2 аптеки, 1 лазня. На існуючій бійні щороку вбивали понад 4 300 голів свійської худоби. До речі, надходження до місцевого бюджету від бійні були чи не найбільшими. Так, якщо в рік за забій худоби місто отримувало 5 520 злотих, то від ринку - всього 1 707 злотих.

Попри те, що у місті було 24 колодязя, води не вистачало і місцеве населення вживало воду з річки Корчик, тому нагальною тоді була потреба у будівництві хоча б примітивних фільтрів.

Сьогодні Корець це місто, в якому проживає понад 7 400 мешканців, тобто всього на 1 тисячу більше, ніж до Другої Світової війни. Проте значно збільшилася його площа - з 1,7 кв.км. до війни до 6,0 кв. км. сьогодні. Як відбувалося подальше збільшення території міста нам ще належить дізнатися...

**Л. Леонова, начальник відділу Державного архіву Рівненської області
Вісник Кореччини. № 5,26 , 27 червня 2015 року.**

